

Elfelejtettem meghalni

Pipája göndör füstje mögé bújik az igazgató, hátradőlve hallgatja az énekesmadarak csivitelését. Délelőtt tíz óra körül vonul ki a szabadba tömbösített szünetére. Egy telitömött pipa elszívása eltarthat akár fél óráig. A cherry ízesítésű dohány keserű és füstje csiklandozza a szájpadrását. A magával hozott olvasnivalót félre teszi, nincs hozzá kedve. Élvezi a napsütést, a meleget, s benne az árnyékot. A fáról időnként ráhulló bogarak és a padon vonuló hangyák sem zavarják. Azt képzelem, minden a helyén van, ő meg része a természetnek. Arra lesz figyelmes, hogy egy alacsony, cingár, hófehér hajú idős asszony áll meg mellette, a napról beérve az árnyékba. Két súlyos cekkert cipel magával.

– Édes jó Istenem. Jaj.

– Mi a baj, néni? Nem érzi jól magát? Tessék leülni ide mellém!

A felszólításra lassan reagál. Aztán sóhajtozva lerogy a padra, tanácstalanul néz körbe.

– Hol vagyok?

– A múzeum előtt. Pihenjen meg egy picit. Hozzak egy pohár vizet?

– Jaj, nem tudom. Megzavarodtam a melegtől. Hirtelen elfelejtettem, hol lakom.

– Várjon egy kicsit, hozok vizet.

Az igazgató beszalad az irodába, jól kiengedi a csapot és tele pohárral siet kifelé. A néni közben feláll és jobbra-balra tekintget. Amikor észreveszi, kicsit megnyugszik.

– Azt hittem, itt hagyott, megijedt tőlem és elment végleg. Majdnem elindultam.

– Dehogya. Üljön le és igya meg ezt azonnal. Könnyen ki lehet száradni ebben a melegben.

A néni szót fogad és nagyokat kortyol a vízből. Műfogsora hozzákoccan a pohár falához.

– Köszönöm, fiatal ember, most már jobban érzem magam. Megyek tovább.

– Ne tessék sietni. Várja valaki otthon, akinek telefonálhatok?

Az öregasszony előrehajol és eltűnődik. Sötétkék, sűrű szövésű vászonból készült, rövid ujjas nyári ruhát hord. Elvászott, csatos barna szandálja kilyukasztotta térdig érő vastag harisnyáját. Rövidre vágott, fiúsan frufus haját közepén választja el. Ósdi szemüvegének törött szárát barna szigetelőszalaggal ragasztotta meg. Szikár, széles arcát a ráncok sűrűn behálózták. Pengevékony szája száraz, hiába ivott az előbb bőségesen.

– Nem vár engem senki.

– Merre lakik?

Nem válaszol azonnal. Röviden, visszafojtva fel-felnevet, leplezni próbálja bizonytalanságát.

– No, lássa csak, itt van a nyelvem hegyén az utca neve. A központban, túl a művelődési házon. Tudja, ahol van az a sok bérház. Várjon csak, megkeresem az igazolványomat, abban benne van.

Beletúr az egyik szatyrába és kisvártatva előszed egy nejlonzacskót.

– Itt van, ni. Nézze csak meg, fiatalember, magának jobb a szeme.

A férfi a zacskóból kihámoz egy viharvert, sötét bordó színű, keményfedeles igazolványt. Jó ideje nem látott már ilyet. Az iratot 1977-ben állították ki, 1982-ben meghosszabbították, és öt évvel később véglegesítették. Mindhárom dátumnál: elől egy, hátul két fénykép dokumentálja a néni arcának változását. Az elsőn egy kissé pufók, riadt arc nézett a kamera, haja apró kontyban. A másodikon már elkezdett őszülni, a harmadikon pedig egy a maihoz hasonló, lefogyott asszony fénytelen tekintete tükröződik vissza. Olvassa az adatokat. Név: Ijj Józsefné, született Puxler Rozália. Születési hely, idő: Mőzs, 1919. augusztus 17. Megdöbben, nem gondolta, hogy ilyen idős, csupán néhány év hiányzik a százhoz. Odalapoz a lakhelyhez, 1984-ben költözött be a városba. Az utca neve azonban olvashatatlanul elmosódott. Visszacsomagolja az okmányt. Sejti a választ, azért megkérdezi.

– Rozika néni, él még a férje?

Lassan, fátyolos hangon válaszol.

– Harminckét éve élek egyedül, akkor halt meg az uram. Utána költöztem be a városba.

– Van gyereke, vagy olyan rokona, aki tud segíteni?

Szemét összehúzza, ráncos kezeit felemeli. Ujjbegyével lassan, belülről kifele haladva masszírozza a homlokát.

– 1938-ban született a fiam, féléves korában elvitte a torokgyík. Több gyerekem nem lett. Józsikának szép, sűrű, fekete haja volt.

Könnycsepp buggyan elő szeméből. Szípgova fogadja el a felkínált zsebkendőt.

– Aztán a háború elején magunkhoz vettük a nővérem negyedik lányát, Klárikát. Ők szegények voltak, nekünk jobban ment a sorunk. Az uramnak volt tizenhét katasztrális hold földje, szőlő is a Palánki-hegyen. Én kitanultam a fodrász szakmát. Szép házat építettünk a falu főutcáján. Klárit neveltük majd tíz évig. A családomat 1947. szeptember elsején telepítették ki, mert svábok vagyunk. Engem azért hagytak meg, mert a férjem magyar volt. Elvitték a testvérem és az unokatestvérem családjait is, köztük Klárikát. Tübingiába kerültek, a férfiakat uránbányában dolgoztatták. Megszakadt velük a kapcsolat. Egyedül édesanyám maradt itt, aki évekig bujkált a szőlőben. Szörnyű idők voltak.

Utolsó mondatát alig hallhatóan mondja.

– Mondja, fiatalember, maga ölt már? Biztosan ölt már meg valamilyen állatot, mondjuk kismacskát vagy ilyesmit.

Nem tud azonnal megszólalni, annyira váratlanul éri a kérdés. Kapkodja a levegőt, miközben válaszol.

– Hová gondol, Rozika néni? Miért kérdezi ezt?

– Semmi, semmi, csak úgy eszembe jutott.

Felrémlik neki, hogy az apja gyerekkorában megmutatta, a kölyökmacskákat hogyan kell vízbe fojtani. Azt mondta, tudnia kell, a felesleges szaporulattól hogyan szabadulhatunk meg. Szörnyű volt látnia a még ki sem nyílt szemű kiscicák vonaglását, de végignézte. Nehezen hessegeti el ezt az emléket, de a kíváncsiság visszatéríti a beszélgetéshez.

– A férjével mi történt?

– Az orosz fronton került fogságba a Donnál, csak negyvennyolcban tért haza, csontsoványan. Felépült, de haláláig rémálmok gyötörték. Nem bánja, hogy ilyen sokat beszélek magamról? Olyan jólesik.

Kis noszogatásra folytatja. Elmondja, hogy földjüket kényszerből beadták a közösbe. Két lovukat, a temperamentumos Szilajt és a nyugodt Csendest az ura sírva vitte be a térszbe. Férje rákapott az italra, pedig előtte nem ivott. Erről az ismeretlen férfiről eszébe jut az igazgatónak a kuláknak kikiáltott, s ezért börtönt is megjárt apai nagyapja, aki szintén az alkoholba menekült. A padon félig egymás felé fordulva ülnek, az idős ember tovább beszél.

– Józsi megvert engem néha, de nem haragudtam rá. A keserűség a szívére ment, a harmadik infarktus vitte el hatvannyolc évesen.

Néhány pillanatra megakad az asszony, félig nyitott szájjal keresi a szavakat. A temetés után felszámolt mindent, eladta a házat, a szőlőt, a fodrászatot becsukta. Nyugdíjasként úgy döntött, elhagyja a falut. Pénzén vett egy belvárosi panellakást, édesanyjával oda költözött. Ott lakik ma is.

A hosszú beszéd után elcsendesedik, megissza a maradék vizét. Hintőpor illatát érzi meg a férfi, az enyhe fuvallat miatt megborzong. Furcsa módon ismerős neki ez a szag és ez a helyzet, régi emléket idéz fel benne, anyja egyik gyámolítóját. Anna néni az utcájukban lakott egyedül, gyermektelenül. Varrónőként dolgozta le az életét, bútoraiából és használati tárgyaiból a szokatlan polgári élet szaga áradt. Budapesten született a századfordulót követő évben, és iskoláit a fővárosban járta ki. Nagy lelkesedéssel mesélt IV. Károly koronázásáról, amikor kirendelték osztályával együtt az utcára, hófehér ruhában virágszirmot szórni a lovon érkező király elé. Havonta egyszer mentek át hozzá anyjával kettesben teázni. Szép, antik herendi porcelánban szolgálta fel a teát, és aprósüteményt is készített mellé.

– Rozika néni, hogy teltek a napjai a városban? Gyorsan megszokta?

Nagyot sóhajt, hátrádól a padon. Szatyrarit beszorítja a lába közé.

– Nem, dehog. Minden idegen volt. Az elején alig tudtam aludni, sok ismeretlen zaj behallatszott, felzavart. Anyukám halála után elkeseredtem, mert egyedül voltam, mint az ujjam. Nem csináltam semmit, és ez fájt. Vártam a halált, reméltem, hogy eljön értem. Nem hagy egyedül. De nem jött, nem jött, és egyszerre csak azt vettem észre, hogy elfelejtettem meghalni. Nem tudom, miért van ez így. Sokat gondolok a halálra, egyszer majdnem bevettem az összes gyógyszeremet.

– Véget akart vetni az életének?

– Igen, de nem tudtam megtenni.

A férfi eltöpreng a magányról. Családjában ketten is felakasztották magukat, de ők a fizikai szenvedést és a kiszolgáltatottságot akarták megelőzni. Apai nagyanyja nem várta meg, hogy teljesen megvakuljon. Egy unokatestvére a pénzügyi gondok elől menekült a halálba.

– Rozika néni vallásos? A kereszténység szerint az öngyilkosság bűn, istenkáromlás.

– Hittem Istenben, van Bibliám is. Érdekes módon nem akkor haragudtam meg rá, mikor elvette a fiamat, a családomat, a férjemet. Hanem amikor magamra hagyott.

– S hogyan lett tovább?

– Nincs tovább, én teszem a napi dolgomat, és lehet, örökké fogok élni. Mit tehetnék, egyedül egy bérházban? A nyugdíjам kevés, ezért elkezdtem újra dolgozni.

– Azt mondja, hogy több mint kilencven évesen is hajat vág?

– Bizony ám! Meg göndöríték is igény szerint. Szeretem csinálni. Most is munkából jöttem!

Büszkén és kíváncsian néz szét, fürkészi az igazgató elképedt arcát. Szatyrait szétnyitja és mutatja a munkaeszközeit. Használt törölközők mellett ütött-kopott ollókat és ezeréves hajcsavarókat látni, de sampon és egy nagy teljesítményű hajszárító is van ott.

– Hány emberhez jár, Rozika néni?

– Több, mint húszhoz! Mind szegény nyugdíjasok, férfiak-nők vegyesen. Egy hónapban legalább tíz helyre megyek, mindig házhoz. Elég fárasztó, de az időből kitelik. No, sokáig feltartottam, lassan indulok. Köszönöm, hogy szóba állt velem!

Hálásan mosolyog, majd korához képest szinte felpattan, de abban a pillanatban megszédül. A férfi felugrik, elkapja. Visszatámogatja a padra, az asszony hóka arcából kifut a vér.

– Ne kapkodjon azzal a menéssel, várjon még egy kicsit. Ilyen állapotban nem mehet haza egyedül. Hívjak valakit, aki elkíséri, vagy rendeljek egy taxit?

– Nincs, akinek szóljak, autó meg nem tud odaállni a bejárathoz.

Vár egy keveset, majd megkérdezi:

– Maga nem kísérne haza, fiatalember?

Úgy néz rá, mintha benne látná az utolsó mentsvárát. Az igazgatónak lenne dolga, de megszánja.

– Persze, elmegyek magával. Csak beviszem a poharat. Eszébe jutott az utcája neve?

– Nem, de a művelődési házig biztosan tudom az utat, ott szoktam elkanyarodni.

Sietősen magához veszi az iratait és a mobiltelefont. A parkon keresztül vezető úton lassan haladnak, igazodva az öregasszony tempójához. Elkéri tőle a táskáit, és javasolja, nyugodtan karoljon, kapaszkodjon belé, ha szükséges. Az árnyas fák sötétzölden borulnak fölējük. Sok ismerős néz rá csodálkozva, honnan szerezte ezt a pótnagymamát. Két nagyanyja a néninél ténylegesen jóval korábban, a század első éveiben született. Kisiskolás kései unokaként halálukat zokszó nélkül elfogadta. Dédelgetésük, családi meséjük később hiányzott neki.

– Nem gondolja, hogy követne valaki minket?

A kérdés meglepi, de azért körbenéz.

– Nem, csak a járókelők mennek a sétányon. Miért gondolja, hogy követne minket bárki is?

– Ez csak megérzés, több alkalommal is észrevettem, hogy jönnek utánam. Amikor lepihenek, megállnak. Amikor indulok, ők is szedelőzködnek.

A művelődési ház előtt szomorkodó költő szobránál elidőznek. A néni hunyorog, tétován nézi a lehetőségeket a kereszteződésben. Jobb kezének mutatoujjával válogat az utcák közül, bal kezét szája elé emeli.

– Megvan, igen, ez az. Jobbra kell menni, mert ott az ABC, ide látom. Mögötte van az óvoda, és amellet a házunk. Igen, ez lesz az.

A múzeumtól az állodogálással együtt negyedórás sétával érnek el a Rozika néni lakását rejtő szocreál paneltömbig. Remegő kézzel nyitja ki a lépcsőház kapuját. Az első emeleten lakik.

– Köszönöm, fiatalember, hogy elkísért. Nem tudom, mivel hálálhatom meg, esetleg jöj-jön be, igyon nálam meg egy hideg málnát!

Úgy érzi, sokáig volt már távol munkahelyétől, nem megy be, talán nem is illene. Aztán mégis, valami furcsa kíváncsiság azt mondatja vele:

– Az jólesne ebben a melegben. Egy pillanatra beugrom.

A lakás mélybarna kazettás ajtaja nyikorogva tárul ki. A kukucskáló alatt a néni neve olvasható, piros alapon besárgult fehér betűk egy ragasztócsíkon. Az előszobában kalaptartó, rajta egy magányos esernyő lóg. Az előtérből nyílik a nappali, egy hálószoba, a konyha, a fürdőszoba és a mellékhelyiség. Mindenhol tüchtig tisztaság és egyszerűség.

– Jöjjön, fiatalember, üljön le a konyhában. De rég járt nálam bárki is! Mindjárt készítem a szörpöt!

Egy műbőr borítású hokedlire huppan le, ülőfelülete kopott, több helyen kirepedt. Szerencsére nem roskad össze alatta. A konyhabútor a lakással egyidős lehet, legalább negyvenéves. A néni boldogan szorgoskodik.

– Kitől vette ezt a lakást?

– Egy fiatal házaspár adta el, berendezéssel együtt. A második gyerekük születése után nagyobb helyet akartak, és építettek egy családi házat a domboldalban. Akkor még építkeztek az emberek.

Az üveget és a szódát visszateszi a szinte üres hűtőbe. A túlédés szörpöt egyszerre lehajtja. Indulnia kell, nem maradhat tovább.

– Rozika néni, most már megyek vissza a munkahelyemre. Köszönöm az italt.

Szomorúan néz rá, az idő múlását nem egyformán érzékelik, ő kevésnek érzi azt, amit a férfi soknak.

– Hálás vagyok a segítségéért. Mit adhatok cserébe? Fogadjon el egy kis zsebpénzt!

– Ugyan, hová gondol. Tehetek még valamit magáért?

– Hát, ha esetleg hozna a boltból nekem néhány dolgot? Nincs messze, itt van alattunk. Szükségem lenne lisztre és olajra.

Az igazgató megadóan bólint, arra gondol, ma túlóráznia kell. A néni ad egy fonott kosarat, meg némi pénzt. A lépcsőház kulcsát a kezébe nyomja.

– A lakásajtóm nyitva lesz. Míg visszaér, leülök egy kicsit, kinyújtózatom a lábam. Idejét sem tudom, mikor beszélgettem ezekről a régi dolgokról.

A bevásárlással negyedóra alatt végez. Csenget, de a néni nem jön elő. A bejárati ajtaja nyitva, ahogyan ígérte. A kilincset lenyomja, a konyhaasztalra teszi a kosarat. Végül a nappaliban talál rá a néni, a foteljában ül. Nem mozdul, a feje hátrabilen.

Szólongatja, közelebb hajol hozzá. Nem lélegzik. Kezét összekulcsolja, arca kisimult. Talán még mosolyog is. A férfi gondolatok cikáznak, mit tegyen. Miközben a mentők telefonszámán gondolkodik, a néni hirtelen nagy levegőt vesz.

Hatalmas megkönnyebbülést érez a férfi, nagyot fújtatva beleroskad a másik fotelbe, szembe vele. Észreveszi, hogy az asztal közepén cakkos peremű, megsárgult fotó áll, régi fakeretben. Szigorúan metszett ajkú, sötét ruhás fiatalasszony néz a lencsébe. Mellette nyilván a férje áll, monarchiás katonai egyenruhában. Tipikus fotó, az első világháborús frontra vonuló férfi búcsúfotója.

– Hát visszaérkezett, fiatalember?

– Igen, a konyhába tettem a vásárolt dolgokat. Nagyon megijesztett ám! Azt hittem az előbb, hogy nem lélegzik.

Fejét megmozgatja jobbra és balra, ásít.

– Én így szoktam aludni.

Az igazgató pillantása újra a fotóra téved, kézbe veszi, tüzetesen megnézi. Szíve még mindig hevesen kalapál. A pár festett háttér előtt áll, bizonyonnyal fényképésznél készült ez a szokványos felvétel. A bajuszos férfi arca kissé elmosódott, bemozdulhatott a hosszú exponálási idő alatt. Túlméretezett honvéd egyenruhában feszít, bakancsa legalább három méterrel nagyobb a lábánál. A nő arca határozott, széles járomcsontja kele-

ti eredetre vall. Keményített, sötét fejkendőjét állá alatt csomózta meg. Mellkasa előtt egy nagy, virágos vállkendőt húzott keresztbe úgy, hogy hátul megköthesse. Köténye sötét, lábán pacsker. Jobb kezében zsebkendő, bal kezével fogja a férfi jobbját. A beállított jelenet ellenére megható ragaszkodás sugárzik kettőjükből. Az asszonyban a néni vonásait fedezi fel, de az nem lehet, mert ő már a háború után született. Látta az igazolványában. Akkor talán az anyja van a képen.

– Rozika néni, ezek itt a szülei?

Odafordítja a fejét, fáradtan, lassan válaszol:

– Nem. Az az asszony ott én vagyok. Mellettem meg az uram.

Értetlenül néz rá a férfi.

– Az hogy lehet? Olvastam a papírjában, hogy 1919-ben született.

Reszelős hangon folytatja:

– Az az igazolvány a kisebbik lányomé. Ezen a fotón már terhes voltam a nagyobbikkal, Kátival. Rozi a háború után született. Nem mondtam magának igazat, ne haragudjon miatta. Annak a pár embernek, aki meghallgat, ezt a történetet mesélem, az itthon maradt lányom történetét. Húsz éve porlad már ő is a sírjában, eltemettem, de a sírkőre az én adataim kerültek. Életem tovább az ő életét. Nem tudom, hogy mertem ezt megtenni. Mondtam magának, hogy nem tudok meghalni.

Ki hinné el, hogy 1894-ben születtem? Hogy a nagyobbik lányom családját kitelepítették? Hogy négy éven keresztül bujkáltam a szőlőben, amíg újra megkaptam az állampolgárságot? Nyolcvanévesen nem öregedtem tovább, ottmaradtam élet és halál között. Férjem halála után költöztem a lányomhoz, aki szintén megözvegyült. Gyorsan egymáshoz öregedtünk, inkább néztünk ki testvéreknek, mint anyának és lányának. A fodrázskodást tőle tanultam el. Amikor beköltöztünk a városba, itt senki sem ismert. Rozi váratlanul halt meg és én a lányaként temettem el gyermekemet. Még valamire megkérném magát – folytatja átmenet nélkül.

A férfi tudatáig alig jut el a néni mondandója, nyugtalanul mered maga elé. Sietni kéne vissza a múzeumba, de azért azt feleli:

– Tessék parancsolni, ha tudom, megteszem.

– Segítsen rajtam. Öljön meg. Én nem merem megtenni. Nagy segítség lenne. Kín nekem már csak az élet; láthatja.

Hallja a kérést, de nem jut el a tudatáig.

– Hogy megöljem magát?

– Igen, akkor vége lenne. Nem kellene tovább szenvednem. Ideáll – a kezével a háta mögé mutat –, megszorítja a nyakamat, egy perc alatt végem. Maga meg utána elmegy szépen, behúzza az ajtót, senki sem ismeri magát, senki sem tudja, hogy itt járt.

– Nem, nem... – motyogja – megyek már. Mennem kell, dolgom van a munkahelyemen.

Kihátrál a szobából; mintha egy szó sem hangzott volna el. Az asszony békésen ül a foteljében és barátságosan mosolyog.

– Viszontlátásra, Rozika néni.

– Viszontlátásra, fiatalember. Vigyázzon magára.

Az igazgató siet vissza a múzeumba. Egy órát volt távol; nem érdekes. ■ ■ ■